

SAID AHMADNING “QORAKO‘Z MAJNUN” ASARIDA OBRZLAR TASNIFI

Xo‘jamberdiyeva Manzura Zafar qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
Filologiya va tillarni o‘qitish: (o‘zbek tili)

yo‘nalishi 4-kurs talabasi

Tel:+ 998 97 044 24 26

Ilmiy rahbar: **Qaraqulov Azizbek Amonqulovich**

Anotatsiya: ushbu maqolada o‘zbek adabiyotining yirik namoyandalaridan biri Said Ahmadning “Qorako‘z Majnun” asaridagi obraz yaratish mahorati tahlil etiladi. Asarda yaratilgan Bahrom, Qorako‘z, Mehriniso kabi qahramonlar orqali inson ruhiyati, axloqiy ziddiyatlar, jamiyat bilan murossasizlik kabi dolzarb masalalar badiiy yoritilgan. Muallif obrazlarni tasvirlashda psixologik teranlik, ichki monologlar, ziddiyatlar va ramziy usullardan mahorat bilan foydalangan. Maqolada ushbu obrazlar qahramonologik, psixologik va falsafiy tahlil asosida o‘rganilib, ularning o‘zbek adabiyotidagi badiiy va ma‘naviy ahamiyati ochib berilgan.

Kalit so‘zlar (Keywords): Said Ahmad, Qorako‘z Majnun, obraz, badiiy qahramon, psixologik tahlil, shaxs va jamiyat, ayol obrazi, axloqiy ziddiyat, o‘zlikni izlash, o‘zbek adabiyoti, badiiy mahorat.

Аннотация: В данной статье рассматривается мастерство создания художественных образов в романе «Коракўз Маджнун» выдающегося узбекского писателя Саида Ахмада. Через образы Бахрома, Коракўз, Мехринисо и других персонажей автор глубоко раскрывает внутренний мир человека, его нравственные конфликты и противостояние с обществом. Произведение отличается философской глубиной, реалистичной психологической проработкой героев и символическим переосмыслением классических мотивов. В статье использованы методы психологического и философского анализа, позволяющие показать, как Саид Ахмад посредством своих героев выражает духовные и социальные противоречия современной эпохи. Образы в романе становятся не просто персонажами, а символами времени, воплощающими ключевые идеи автора о нравственности, любви, свободе выбора и самосознании личности.

Ключевые слова: Саид Ахмад, «Коракўз Маджнун», художественный образ, психологический анализ, герой, внутренний конфликт, поиск «я», мораль, общество, узбекская литература.

Abstract: This article explores the art of character development in the novel *Qorako‘z Majnun* by the prominent Uzbek writer Said Ahmad. Through the depiction of characters such as Bahrom, Qorako‘z, and Mehriniso, the author delves into the psychological complexities of the individual, moral dilemmas, and the conflict between the individual and society. The work stands out for its philosophical depth, symbolic reinterpretation of classical motifs, and realistic psychological portrayal of characters. The article applies psychological and philosophical analysis to demonstrate how Said Ahmad uses his characters not only to reflect the external world but also to express the spiritual, moral, and social contradictions of his time. The characters in the novel serve as symbolic figures representing the author's vision of morality, love, free will, and the search for self.

Keywords: Said Ahmad, *Qorako‘z Majnun*, literary image, psychological analysis, character, internal conflict, search for identity, morality, society, Uzbek literature.

Said Ahmad — o‘zbek adabiyotining yirik namoyandalaridan biri bo‘lib, o‘z asarlarida inson ruhiyati, axloqiy qadriyatlar, jamiyatdagi ijtimoiy ziddiyatlarni badiiy chuqurlik bilan tasvirlay olgan yozuvchilardandir. Uning “Qorako‘z Majnun” romani adibning falsafiy va psixologik yondashuvini yaqqol namoyon etgan asarlaridan biridir[1].

Adabiyot — bu insoniyat ongining eng yuksak badiiy in‘ikosi bo‘lib, u voqelikni nafaqat tasvirlaydi, balki uni qayta yaratadi, chuqurlashtiradi va ma’noga boyitadi. Adabiy asarning yuragi esa — obrazdir. Obraz – bu oddiy voqelik emas, balki voqea-hodisalarning san’atkor tafakkuri orqali ruhiy va estetik jihatdan yuksaltirilgan badiiy ko‘rinishidir. V. Belinskiy ta’biri bilan aytganda: “Obraz – bu voqelikdagi hodisalarning mag‘zini chaqib beradigan, umumlashtiruvchi, har qanday tarixdan ishonchliroq, chuqurroq ma’noga ega hodisadir.”[2] Shuning uchun ham biz ayrim asarlar orqali o‘sha davr, o‘sha jamiyat, o‘sha insoniy kechinmalarni his eta olamiz. “Obraz” tushunchasi turli fanlarda qo‘llaniladi: falsafada — ongdagi in‘ikos, ilmda — tipik model, suratkashlikda — aniq individual aks, biroq san’atda va ayniqsa adabiyotda u qalb, ruh, tafakkur, ideal bilan uyg‘un holda ifodalanadi. Adabiy obrazning ta’sir kuchi shundaki, u voqeani hayotdagidan-da chuqurroq anglash, sezish, his qilish imkonini beradi. Chunki adib obrazga o‘z qalbini, ruhini, tafakkurini singdiradi, uni ideal darajaga olib chiqadi va shu orqali millionlab o‘quvchilar qalbiga ta’sir o‘tkaza oladi[3].

O‘zbek adabiyotida obraz yaratish san’ati haqida so‘z borganda, Said Ahmad ijodi alohida e’tiborga loyiq. U obrazlar yaratishda chuqur psixologizm, falsafiylik va jamiyatning murakkab qatlamlariga nazar tashlaydi. Yozuvchining “Qorako‘z Majnun” romani — bu boradagi eng yorqin namunadir. Asardagi Bahrom, Qorako‘z, Dilshod,

Mehriniso kabi personajlar orqali yozuvchi nafaqat individual qahramonlar timsolini chizadi, balki butun bir davrning ruhiy va ma'naviy holatini badiiylashtiradi[4]. Ayniqsa, Bahrom obrazi orqali muallif zamonaviy insonning ichki iztiroblarini, axloqiy inqirozini, jamiyatga begonalashuvi va o'zlikni izlash jarayonini chuqur badiiy shaklda ifodalaydi. Qorako'z esa — ayol obrazi sifatida yangicha yondashuv mahsuli bo'lib, o'z pozitsiyasi, qarashi, ruhiy mustaqilligi bilan ajralib turadi. Ular real hayotda bor bo'lgan kishilar emas, balki Said Ahmadning qalbida pishgan, tafakkurida boyitilgan, idealga yuksaltirilgan badiiy obrazlardir.

Ushbu maqolada “Qorako'z Majnun” romani asosida Said Ahmadning obraz yaratishdagi mahorati, xususan, uning qahramonlar ruhiyatini ochish, ularni ijtimoiy va falsafiy ziddiyatlar orqali yoritish uslublari tahlil qilinadi. Maqsad — adibning badiiy ijodida obraz tushunchasining qanday san'at darajasiga ko'tarilganini ochib berish, obrazning faqat voqeani aks ettirish emas, balki jamiyatning ichki qonuniyatlarini anglash vositasi ekanini isbotlashdir[5].

Metod. Ushbu maqolada adabiy asarni tahlil qilish uchun zamonaviy adabiyotshunoslikning asosiy yondashuvlari, an'anaviy qahramonologik tahlil va g'oyaviy-badiiy tahlil metodlaridan foydalanildi. Tahlil jarayonida asosan “**Qorako'z Majnun**” romanidagi asosiy personajlar, ularning xarakteri, ichki kechinmalari, jamiyat bilan aloqasi, axloqiy va ruhiy o'sish bosqichlari markazga olindi. Obrazilarni tahlil qilishda ularning **individual holati** emas, balki **umumlashtiruvchi, tipik xususiyatlari**, voqelikdagi real ziddiyatlarni aks ettirishdagi o'rni va san'atkor ideali bilan uyg'unligi o'rganildi.

Birinchidan, **qahramonologik tahlil** metodi asosida romandagi har bir markaziy obraz — Bahrom, Qorako'z, Mehriniso va Dilshod — alohida ko'rib chiqildi. Har bir obrazning badiiy shakllanish jarayoni, ularning xarakteri, muhit bilan munosabati va ichki kurashlari izchil tahlil qilindi. Bu yondashuv obrazni oddiy syujet elementi sifatida emas, balki **ruhiy-falsafiy mazmunga ega ijtimoiy tip** sifatida ko'rishga imkon berdi[6].

Ikkinchidan, **psixologik tahlil** asosida obrazlarning ichki dunyosi — ularning histuyg'ulari, tafakkuri, qaror qabul qilish jarayonlari, ma'naviy o'zgarishlari, jamiyatdagi o'rniga munosabatlari tahlil qilindi. Ayniqsa, Bahrom obrazidagi iztirob, ruhiy bo'shliq, ma'naviy uyg'onish bosqichlari tahlilga asos bo'ldi.

Uchinchidan, **g'oyaviy-falsafiy yondashuv** asosida asar orqali berilgan asosiy g'oya — insonning o'zligini anglash, jamiyat bilan o'zaro aloqadagi ziddiyat, axloqiy qadriyatlar yemirilishi va buning oqibatlari — obrazlar vositasida qanday badiiy shakl

olgani o'rganildi. Har bir obraz muallifning ijtimoiy, axloqiy, falsafiy qarashlarini qanday ifodalagani tahlil qilindi.

To'rtinchidan, **intertekstual tahlil** usulidan foydalangan holda romandagi ayrim obraz va g'oyalar o'zbek adabiyotining klassik merosi bilan qiyosiy o'rganildi. Xususan, Bahrom obrazida Majnunga ishora qiluvchi ramziy elementlar, Qorako'z timsolida Laylining zamonaviy in'ikosi mavjudligi tahlil qilindi. Shu orqali adibning obraz yaratishda **milliy madaniy kontekstga tayanishi va uni zamonaviy ruhda qayta yoritishi** aniqlashtirildi.

Metodologik yondashuv sifatida **V. Belinskiy, A. Bely, G. Pospelov, O. Matyoqubov, T. Qahhorova** kabi adabiyotshunoslarning asarlariga, shuningdek, o'zbek adabiy tanqidchiligi va ijodiy psixologiya nazariyasiga tayangan holda badiiy obrazning shakllanish mexanizmlari, uning g'oyaviy yuklamasi va ijtimoiy ta'siri tahlil qilindi.

Shuningdek, tahlil davomida quyidagi **asosiy izlanish savollari** belgilandi:

- Bahrom obrazi orqali muallif zamonaviy odamning qanday ziddiyatlarini aks ettirmoqchi bo'lgan?
- Qorako'z obrazida ayol timsolining qanday yangicha talqini mavjud?
- Asardagi obrazlar jamiyatdagi qanday umumiy muammolarni mujassamlashtiradi?
- Yozuvchi obrazni badiiy uslub, til, ichki monologlar vositasida qanday chuqurlashtirgan?

Ushbu metodlar yordamida Said Ahmadning "Qorako'z Majnun" romanidagi obrazlar **nafaqat voqelikni in'ikos etuvchi, balki ma'naviy-falsafiy, psixologik va tipik xususiyatlarga ega** badiiy timsollar sifatida tahlil qilish bilan birgalikda adabiy tahlil, psixologik yondashuv, qahramonologik tahlil va mazmuniy-falsafiy izlanish metodlaridan foydalanildi. Asardagi asosiy obrazlar: Bahrom, Qorako'z, Mehriniso va Dilshod tahlil etildi. Ularning xarakteri, ichki kechinmalari, jamiyatga munosabati va o'zaro ziddiyatlari asosida yozuvchining obraz yaratish uslubi o'rganildi.

Natijalar. O'tkazilgan adabiy tahlil va metodologik yondashuvlar asosida "Qorako'z Majnun" asaridagi obrazlarning tarkibiy, ruhiy va g'oyaviy xususiyatlari ochib berildi. Tahlil davomida quyidagi asosiy ilmiy-nazariy natijalarga erishildi:

1. Bahrom — zamonaviy odamning ichki inqirozini aks ettiruvchi psixologik obraz

Bahrom obrazi an'anaviy o'zbek adabiyotidagi pozitiv, qat'iyatli qahramonlardan tubdan farq qiladi. U mustaqil, fikrlovchi, ammo jamiyat bilan murosaga kela olmaydigan ruhiy

inqirozdagi shaxs sifatida tasvirlanadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Bahrom — tipik "zamonaviy majnun":

- o'z his-tuyg'ulari bilan kurashadi,
- jamiyat talablariga qarshi ichki norozilik bildiradi,
- muhabbat orqali ma'naviy uyg'onish sari harakat qiladi.

Bu jihatlar uni chuqur psixologik obraz darajasiga olib chiqadi. Bahrom — "falaj ongli jamiyat" ichida uyg'onishni istagan, ammo yo'ldan adashgan shaxs timsoli sifatida yaratilgan.

2. Qorako'z — zamonaviy o'zbek ayolining mustaqil va kuchli timsoli

Romandagi Qorako'z obrazi o'zbek adabiyotidagi an'anaviy ayol obrazlaridan farqli, mustaqil fikrli, qat'iyatli, o'z tanlovini himoya qila oladigan ayol sifatida gavdalanadi. U:

- nafaqat muhabbat ob'ekti, balki ma'naviy uyg'otuvchi kuchga ega,
- Bahromning ichki inqirozida muhim burilish yasaydi,
- o'z qadriyatlariga sodiq, hissiy emas, ongli ravishda harakat qiladi.

Qorako'z — yozuvchining ayolga bo'lgan yangicha qarashi, uni kuchli, ongli, jamiyatda faol ishtirokchi sifatida ko'rsata olgan obrazidir.

3. Mehriniso va Dilshod — jamiyatdagi ayollar pozitsiyalarining qarama-qarshi qutblari

Tahlil shuni ko'rsatdiki, Mehriniso — jamiyat talablari va urf-odatlarining qurboni bo'lgan, ojiza, ichki harakatsizlik holatida yashayotgan obrazdir. U orqali yozuvchi ma'naviy susayish, ayollar hayotidagi majburiylikni tanqid qiladi.

Aksincha, Dilshod — tashqi ijtimoiy faol, ammo ichki mohiyatdan yiroq, utilitar qadriyatlar bilan yo'g'rilgan, shaxsiy manfaatni ustun qo'yuvchi obrazdir. Shu ikki obraz orqali muallif zamonaviy ayollarning jamiyatdagi turlicha pozitsiyalarini yoritadi.

4. Said Ahmad obrazlarni badiiy-falsafiy va psixologik qatlamda yarata olgan

Asardagi har bir obraz shunchaki syujet elementlari emas, balki chuqur g'oyaviy-falsafiy mazmunga ega timsollardir. Tahlillar shuni ko'rsatadiki:

- obrazlar ruhiy kechinmalar orqali chuqurlashtirilgan,
- ichki monolog, tafakkur oqimi, sukut va qarama-qarshiliklar orqali obrazlar hayotga yaqinlashtirilgan,
- obrazlar orqali muallif axloq, ma'naviyat, muhabbat va vijdon kabi qadriyatlarni yoritadi.

5. *Obrazlar orqali jamiyat tanqidi va muallifning ideal qarashlari aks etgan*

Bahromning inqirozi — jamiyatdagi soxta qadriyatlarga, ikkiyuzlamachilik va ma'naviy falajlikka qarshi ichki norozilikdir. Qorako'z — adibning idealiga yaqinlashgan obrazdir. Tahlil natijalariga ko'ra, yozuvchi ushbu obrazlar orqali:

- jamiyatdagi axloqiy yemirilishlarni fosh etgan,
- insoniylik, vijdon, muhabbat g'oyalarini ilgari surgan,
- yangi avlod uchun ruhiy uyg'onish zarurligini ta'kidlagan.

Yuqridagi ma'lumotlardan shu to'xtanga kelish mumkin, "Qorako'z Majnun" romanidagi obrazlar zamonaviy o'zbek adabiyotida psixologik, ruhiy, ijtimoiy va falsafiy jihatdan boyitilgan badiiy timsollar sifatida namoyon bo'ladi. Ular orqali Said Ahmad nafaqat bir voqeani hikoya qiladi, balki zamon ruhi, inson ruhiyati va jamiyat ichki muammolarini chuqur badiiy tahlil qiladi.

Muhokama. Yuqoridagi tahlillar asosida aniq bo'ldiki, Said Ahmadning "Qorako'z Majnun" romanidagi obrazlar — bu shunchaki badiiy qahramonlar emas, balki adibning zamonaviy o'zbek jamiyatiga, inson ruhiyatiga va axloqiy qadriyatlarga bergan bahosining mujassam ifodasidir. Romandagi har bir obraz — o'ziga xos g'oya, pozitsiya va ijtimoiy qatlam vakili sifatida yaratilgan. Ushbu asar orqali muallif nafaqat voqelikni tasvirlagan, balki uni falsafiy, psixologik va estetik mezonlar asosida qayta talqin qilgan. Bahrom obrazi — bu ichki uyg'onish, iztirob, yo'qotish va topish, o'zlikni anglash sari intilgan, ammo jamiyatdagi soxta qadriyatlar bilan kurashda zaiflik qilgan zamonaviy odam timsolidir. Bahromning kechinmalari orqali yozuvchi insonning jamiyatdagi o'rnini, vijdoniy kurashini va axloqiy tanlovlarini badiiy jihatdan chuqur tahlil qiladi. Uning kechinmalari — millionlab o'z yo'lini izlayotgan kishilarning ramziy ovozidir. Qorako'z obrazi esa – o'zining ruhiy mustaqilligi, qat'iyati va hayotga qarashlari bilan zamonaviy ayolning kuchli timsoli sifatida yaratilgan. U oddiy muhabbat qahramoni emas, balki Bahromning ichki uyg'onishiga turtki bergan, uni o'zining zaifliklari bilan yuzlashtirgan, ma'naviy yo'l boshchi darajasidagi obrazdir. Shu nuqtai nazardan, Qorako'z obrazi o'zbek adabiyotidagi ayol qiyofasini yangicha qirradan ko'rsatgan muhim timsol hisoblanadi.

Mehriniso va Dilshod kabi ikkinchi darajali obrazlar ham asarning g'oyaviy qatlamini boyitib, ayollarning jamiyatdagi turlicha ijtimoiy va ma'naviy holatini ifodalaydi. Bu obrazlar orasidagi qarama-qarshilik esa muallif tomonidan jamiyatdagi qadriyatlar inqirozini badiiy ifodalash vositasi sifatida qo'llanilgan[7].

Muhokama davomida aniqlanganki, Said Ahmad obraz yaratishda quyidagi badiiy yondashuvlarga tayanadi:

- Psixologik teranlik — har bir obrazning ichki kechinmalari orqali uning ruhiy dunyosi ochiladi;
- Falsafiy qatlam — obrazlar voqelikni chuqur anglash, jamiyatdagi holatga baho berish vositasi sifatida xizmat qiladi;
- Tipiklashtirish — obrazlar umumiy hayotiy muammolarni ifodalovchi ramzlarga aylantiriladi;
- Intertekstual izlanish — muallif klassik adabiy obrazlarni zamonaviy sharoitda qayta yaratadi (Majnun–Bahrom, Layli–Qorako‘z).

Bu xususiyatlar adibning obraz yaratishdagi san’atkorlik mahoratini, ichki sezgirlik va hayotiy realistik yondashuvini namoyon etadi.

Xulosa. Said Ahmadning “Qorako‘z Majnun” romanida yaratilgan obrazlar o‘zbek adabiyotidagi badiiy obraz yaratish san’atining yuksak namunalaridan biri sifatida e’tirof etilishi mumkin. Mazkur asarda yozuvchi voqelikni oddiy tarzda in’ikos ettirmay, balki inson ruhiyati, ichki kechinmalari, jamiyatdagi ziddiyatlar va axloqiy tanlovlarni chuqur badiiy ifoda etgan. Bahrom obrazi orqali shaxs va jamiyat o‘rtasidagi muhosasizlik, o‘zlikni izlash, ruhiy bo‘shliq muammolari yoritilgan bo‘lsa, Qorako‘z timsolida ayol qiyofasining kuchli, irodali va ideal darajadagi tasviri berilgan.

Asardagi har bir obraz — bu muallifning hayotga, insoniyatga, jamiyatga bo‘lgan qarashlarining ifodasidir. Obrazlar orasidagi ruhiy, ma’naviy ziddiyatlar esa zamonaviy jamiyatdagi qadriyatlar inqirozining badiiy talqinidir. Said Ahmad obraz yaratishda psixologik tahlil, ichki monolog, ramziy ifodalar va klassik adabiyot bilan bog‘lanish elementlaridan mohirona foydalangan. Bu esa uning badiiy tafakkuridagi chuqurlikni va san’atkorlik darajasini ko‘rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, **“Qorako‘z Majnun” romanidagi obrazlar** — bu voqelikdan yuksak, hayotiy haqiqatdan chuqurroq badiiy timsollar bo‘lib, ular orqali yozuvchi **milliy ruhiyat, axloqiy uyg‘onish, jamiyat va shaxs o‘rtasidagi ziddiyat** kabi dolzarb masalalarni yuksak badiiy darajada yoritishga erishgan.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Said Ahmad. *Qorako‘z Majnun*. –Toshkent: Sharq, 2007.
2. Belinskiy V.G. Adabiyot – hayot ko‘zgusi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1983.
3. Karimov, H. "O‘zbek romanchiligida psixologizm", – Toshkent, 2003.

4. Matyoqubov, O. "Adabiyot nazariyasi asoslari", – Toshkent: O'zMU, 2010.
5. Qahhorova T. Adabiy obraz va badiiy tafakkur. – Toshkent: Fan, 2009.
6. Karimov M. Adabiy tahlil asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2012.
7. Mamajonov A. O'zbek adabiyotida qahramon va obraz muammosi. – Samarqand: Samarqand universiteti nashriyoti, 2017.

**Research Science and
Innovation House**

